

1998.05.28.

Kurta számvetés, hangfogós bizakodással

Mottó: „Az udvar és a székház 1. emelete mindenki által szabadon látogatható. Tekintettel a székház korlátozott befogadóképességére, a 2.emeletről az egyes szintekre csak az oda érvényes belépővel lehet majd belépni.”

(Súlyos érvek hozhatók fel az alábbi cikk közzlése ellen. Saját megvert pártomat verem. Akkor bírálom, amikor vezető testületei még nem alakították ki véleményüket a vereség okairól. Sőt akkor bírálom, amikor már és még nincsenek is vezető testületei. Ez igaz. Mégis úgy döntöttem, hogy nyilvánosság elé tárok néhány problémát azok közül, amelyeket feltétlenül meg kell vitatnunk. Mi vagyunk Magyarországon az egyetlen olyan párt, melynek filozófiájában populizmusmentesen ötvöződik a szociális érzékenység és a liberális eszmevilág. Ki kell bírunk az önmagunkkal való konfrontálódás kínjait. Nem érzékenykedhetünk, mert ehhez túl nagy a tét.)

Az 1994-es választások után a szabad demokraták koalícióra léptek a szocialistákkal, ami az országnak jót tett, de a pártnak rosszat: e koalíció következtében – és annak következtében, hogy az együttműködés során túlzott mértékben alkalmazkodott partneréhez – elvesztette szavazatai kétharmadát. Ezért nem lehet kormányzati tényező, ami az országnak rosszat tesz majd, a szabad demokratáknak viszont jót. De csak akkor, ha a közös ellenzéki pozíció nem sodor bennünket ismét közös platformra Horn Gyula, Szekeres Imre és Baja Ferenc pártjával.

Ezt természetesen könnyebb mondani, mint megcselekedni. Az utolsó négy év eltompította idegvégződéseinket. Ennek tulajdonítom, egyebek között, hogy a koalíciót, amelyet jelenlegi nézetem szerint is meg kellett kötnünk, számos megaláztatás, Hornék szerződészegései ellenére sem bontottuk fel. Pedig ez elemi érdekünk lett volna, és okunk is lett volna rá, például Bokros Lajos lemondásakor, és utána még jó néhányszor. Idegvégződéseink tompa állapotára mi sem jellemzőbb, mint hogy ebben az országban, ahol a népességnek mintegy harminc százaléka a létminimum körül él, olyan választási jelmondatot agyaltunk ki, ráadásul csapnivalóan magyartalan fogalmazásban, mely azt sugallja, hogy nálunk közmegelegedés honol. Nem javítani, hanem egyszerűen csak tartani akartuk a jó irányt, vagyis azt mondtuk az elszegényedett lakosságnak, hogy amennyiben ránk szavaznak, azt kapják majd tőlünk, amit eddig kaptak.

Nem a jelmondatról, hanem a mögötte lappangó mentalitásról beszélek. Eltompultan és tehetetlenül újra és újra beleestünk abba a primitív csapdába, amelyet a koalíciós kényszer és Horn Gyula kevéssé koalíciós természete állított nekünk. Folyton-folyvást kész – és nekünk nem tetsző – tények elé kerültünk. Ha tiltakoztunk, akkor a kormányzás kerékkötői voltunk, ha nem tiltakoztunk, akkor elvesztettük arcunkat. Ebből a csapdából csak úgy kecmereghettünk volna ki, ha felbontjuk a koalíciót. Akik úgy érezték, hogy ez ugrás volna a sötétbe, azok akarva-akaratlanul elaltatták érzékenységüket, mellyel az együtt kormányzás veszélyeit regisztrálhatták volna. Ennek a tompított idegvégződésből fakadó szellemiségnek tulajdonítható, hogy a Szabad Demokraták Szövetsége nem tette szóvá, ha a kormányelnök gyalázta a cigányokat, rágalmazta a külföldieket, és csak hümmögve és morgolódva, szinte

titokban tiltakozott, amikor a magyar kormány a nem katolikus állampolgárokra nézve előnytelen és a liberális alapelveket súlyosan sértő egyezményt kötött a Vatikánnal.

Mindezzel olyan hibát követtünk el, amelyet a legkevésbé szabad elkövetni: folyton-folyvást megbántottuk azokat, akik szeretnek bennünket. Ezt semmi sem érzékelteti szemléletesebben, mint az előljáróban idézett mottó. Régi és új barátaink a választás első fordulójának estéjén a székházunkba özönlöttek, hogy együtt örüljenek vagy bánkódjanak velünk, és a lift előtt közölték velük, hogy a pártfunkciók függvényeképpen létrejött liberális ranglétra mely magasságába libeghetnek fel. Ez a horderejét tekintve jelentéktelen példa a bürokratikus és centralizáló szemlélet pimaszságára vet fényt. Nagyobb horderejű már, és nem kevésbé riasztó: az Országos Tanács ülésén a felsőbb akarat átverekedte, hogy az első harmincegy képviselői helyről egyszerre lehessen csak szavazni. E javaslat élharcosai praktikus megfontolásból demokratikus eszközökkel fél órára hatályon kívül helyezték a párt demokratikus alapszabályát, és ráadásul megalázták mindazokat, akik nem szeretnek lemondani döntési jogukról. Egyébként az első harmincegy jelölt közé egyetlen cigány származásút sem vettek fel, ami egyrészt ostobaság az esetleges roma szavazók miatt, másrészt bántó módon absztrakcióvá finomítja rasszizmusellenes deklarációinkat. Amikor pedig az első választási forduló után kiszivárgott, hogy a képviselői visszaléptetéseket a szabad demokraták vezető testülete összekapcsolná a budapesti főpolgármester-választás ügyében kötendő személyi alkuval, akkor joggal sértődhetett meg az összes vidéki képviselő, és szavazótáboruk is.

De az idegvégződés és a normális reflexek eltompulására mégiscsak a bős-nagymarosi történet a legjobb példa. Amikor Nemcsók tárgyalásai már semmi kétséget sem hagytak afelől, hogy a koalíciós kormány egykettőre vízierőmű-építésre kötelezi el magát, akkor a szabad demokrata tudományosság közvélemény-kutatókhoz folyamodott. Ez olyan, mint hogyha egy rendőr, akire már pisztolyt fognak, a törvénykönyvet kezdené lapozgatni, hogy megtudja: ebben a helyzetben joga van-e lőni, vagy sem. Akárhány százalék jön ki, tudnunk kell, hogy a Duna sorsán túlmenően szavahihetőségünkről, történelmi gyökereinkről, lényünk leglényegéről van szó. Arra miért nem kerestünk választ, hogy a lakosok hány százaléka szereti az olyan pártot, amely nem veszi komolyan saját jelképértékű történeteit? Aztán érezhettük a küldöttgyűlésen, mekkora önbizalmat adó öröm, hogy egy ilyen történetért vállaljuk a szembeszegülést az erősebb koalíciós partnerrel. És csakugyan célba ért a vétónk, de aztán egykettőre eljátszottuk ezt az erkölcsi tőkét. Következő lépésként Nemcsók János leváltását kellett volna követelnünk, ehelyett több napon át túrtuk, hogy ránk száradjon Kiss Elemér illatos költészete. Eszerint a kormány egyhangúan (!!!) megköszönte Nemcsók János munkáját, és jóváhagyta eddigi tárgyalási stratégiáját. Végül pedig egy szegedi szabad demokrata képviselőjelölt visszalépett az erőművé jelképesült Nemcsók János javára. Hozzánk közel álló újságírók, régi Duna-körösök sírós hangon kérdezték tőlem: mondjam meg, most mit csináljanak. Nem tudom, hány embert ejtettünk kétségbe ezzel az ökörségsorozattal. Annyi bizonyos, hogy megoldottuk azok dilemmáját, akik köztünk és a Fidesz közt ingadoztak. Azokat bántottuk meg ismét, akik szerettek bennünket.

Egy párt csak akkor életképes, ha termékeny talaj veszi körül. Ez a közvetlen, melengető környezet nehezen számszerűsíthető, mert továbbgyűrűzteti a hatásokat, amelyek érik. Ebből a környezetből kellene fakadnia a vezetői utánpótlásnak, és ennek kellene újabb és újabb rokonszenvezőket szerveznie maga köré. Ha barátainkat sértjük meg, elvesztjük táptalajunkat.

A Tocsik-ügynek is ez a legfőbb tanulsága. Amikor döntés született arról, hogy ne hagyjuk a szocialistákat egyedül lopni, akkor koalíciós alkalmazkodásunk a Szabad Demokraták Szövetségének gyökereire támadt. Megírtam már: Hornéknak nem árt, ha zsebre vágják mindazt, ami mozdítható, ahogy a Magyar Demokrata Fórumnak és a Fidesznek sem árt a „minden szentnek maga felé hajlik a keze” gyakorlati filozófiája, mert legelkötelezettebb híveik megértik ezt. A törvénysértő tranzakciókat nagy valószínűséggel követő hamukázást is rendjénvalónak találják. De a mi híveink – és ez a legnagyobb elismerés ránk nézve, a bizakodásra is ez ad okot – nem bírják sem azt, ha lopunk, sem azt, ha hazudunk.

Mindebből kitetszik, hogy legfontosabb feladatunknak idegvégződéseink regenerációját és egészséges reflexeink visszaszerzését tekintem. Egészséges reflexűnek azt a politikai pártot tartom, mely nem magának, hanem elveinek próbál szavazatokat szerezni. A koalícióban azonban többnyire nem álltunk ki népszerűtlennek ítélt elveink mellett. Reálpolitikusi sumákolásunkkal egyetlen ellenfelünkben sem ébresztettünk vonzalmat, viszont eljátszottuk azok rokonszenvét, akik elveink miatt kedveltek bennünket.

„Most már nagyon jó, mert nem lehet rosszabb” – mondanám Adyval, ha pesszimista alkat volnék. Derűlátásomnak segítségére siet, hogy a választási küzdelem során ismét fel-felderengett a szabad demokraták image-e. Elsősorban Kuncze Gábor közszerepléseire gondolok. Nyugalom áradt belőle, magabiztosság és racionális érvelésből táplálkozó meggyőző erő. Ezekre a tulajdonságokra nagy szükségünk lesz az elkövetkező években. Ellenzéki pozícióban visszaszerezhetjük elfogulatlan pillantásunkat. Nagyon fontos, hogy ezt a képességünket, amely egykor erősségünk volt, ne részrehajlóan kamatoztassuk.

Azzal kezdtem, hogy az ellenzékben el kell távolodnunk eddigi koalíciós partnerünktől. De azért vállaljunk továbbra is szolidaritást vele mindabban, ami összefűzhet bennünket. Gondolok például a két párt urbánus értékrendjére, mely elutasítja a nacionalizmust és a populizmust, minden következményükkel együtt. És ugyanígy szolidárisnak kell mutatkoznunk mindazzal, ami megmaradt a Fideszben egykori liberalizmusából. Másrészt viszont mindkét párt kispórolja politikai döntéseiből a morális megfontolásokat. Nekünk kölcsönözhet még valamilyen speciális vonzerőt, ha – akárcsak tíz évvel ezelőtt – a morál szemüvegén is átszűrjük világunkat. Ehhez összhangba kell hoznunk némelyest elhanyagolt alapelveinket gyakorlati politizálásunkkal. Csak így találhatunk magunkra a két szemben álló gyűjtőpárt között.

Eörsi István

A szerző író, publicista